

Asia: VN/16561/2024

Toimenpiteitä lapsitoiveiden tukemiseksi ja syntyvyyden kohentamiseksi - työryhmän muistio

Palautteen antajan palaute

2.1 Vahvistetaan väestöpolitiikan ja syntyvyyden koordinaatiota sekä tietopohjaa

Saamelaiskäräjien tilastojen (2023) mukaan Suomessa kirjoilla olevia saamelaisia on kaikkiaan 11 589. Heistä noin 30 prosenttia asuu saamelaisten kotiseutualueella, muualla Suomessa 65 prosenttia ja ulkomailla hieman yli 5 prosenttia.

Ajantasaista ja kattavaa tutkimustietoa saamelaisten terveystilanteesta ei ole Suomessa saatavilla. Saamelaisia koskevaa terveystutkimusta ei ole määritetty minkään tutkimuslaitoksen erityisvastuualueeksi. Tiedot saamelaisten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvistä erityiskysymyksistä perustuvat Suomessa yksittäisiin tapaustutkimuksiin ja koosteisiin.

Työryhmän toimenpiteet tulisivat perustua tutkittuun tietoon ja tämän tietopohjan vahvistaminen tulisi ulottaa koskemaan myös saamelaisväestöä. Tutkitun tiedon pohjalta toimenpiteitä olisi mahdollista kohdentaa koskemaan juuri saamelaisia tai huomiomaan saamelaiset laajemmin tulevan väestöpoliittisen ohjelman laadinnassa ja toimenpiteissä.

Saamelaiskäräjät toivoo, että saamelaisväestöä varten perustetaan yhteistyössä Saamelaiskäräjien kanssa oma työryhmä edistämään saamelaisväestöä koskevia toimenpiteitä ja tietopohjaa. Saamelaiskäräjien omissa tavoitteissa on vahvistaa saamelaisperheiden hyvinvointia ja elinvoimaisuutta oman strategiaohjelman myötä.

Saamelaiskäräjät on koonnut näkemyksiä ja mahdollisia syitä saamelaisten syntyvyyteen liittyvistä haasteista.

2.2 Kuullaan nuorten näkemyksiä ja vahvistetaan yhteiskunnallista ymmärrystä syntyvyyshkehityksestä ja lapsitoiveiden tukemisesta

Valtioneuvoston tulisi järjestää syntyvyyttä kohentavien toimien valmistelemiseksi myös saamelaisnuorten näkökulmien ja kuulemisen, jossa kartoitetaan 20–35 vuotiaiden perheitä ja lastensaantia koskevia toiveita, näkemyksiä ja kulttuuri-arvojen merkitystä saamelaiskulttuurin

syntyvyyden ja jatkuvuuden kannalta. Kuulemisista tulisi kerätä saamelaisväestön kommentteja, parannuksia ja toiveita kannustimiksi perhemyönteisyyden vakiinnuttamiseksi ja väestöpoliittisen selvitystyön tuottamiin ehdotuksiin.

3.1 Lisätään nuorten ja nuorten aikuisten hedelmällisyystietoisuutta

Saamenkieliset kulttuurinmukaiset sosiaali- ja terveyspalvelut

Saamenkielisiä sote-palveluita on vähän tarjolla. Päävastuussa palveluiden tarjoamisesta on Lapin hyvinvointialue, jolla on päävastuu saamenkielisten palveluiden tarjoamisesta ja kehittämisestä valtakunnallisesti. Lapin hyvinvointialuetta velvoittaa saamen kielilaki (1086/2003). Saamen kielilain mukaisesti saamen kielellä asioivan asiaa käsittelee ensisijaisesti saamenkielentaitoinen työntekijä. Jos viranomaisessa ei ole sellaista saamen kielen taitoista henkilöä, joka voisi käsitellä asiaa, on viranomaisen järjestettävä tulkkaus. Lapin hyvinvointialue saa Saamelaiskäräjien kautta STM:ltä erillisrahoitusta korvamerkittyjen saamenkielisten palveluiden rahoittamiseen. Saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi ja kehittämiseksi myönnettiin vuonna 2024 valtion talousarviossa (mom. 33.60.36) 562 000 euroa, jolla Lapin hyvinvointialuetta tuettiin saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palveluiden järjestämisessä saamelaisten kotiseutualueella.

Valtionavustusta käytettiin 23 eri toimen rahoitukseen. Näillä palveluilla tuotetaan mm. ikäihmisten palveluita, sosiaalipalveluita sekä mm. saamenkielisen kouluterveydenhoitajan palveluita. Erillinen määräraha on toimiva ja vaikuttava rahoitusmekanismi saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden parantamiseksi. Sekä Saamelaiskäräjät että Lapin hyvinvointialue ovat kuitenkin todenneet määrärahan olevan tarpeeseen nähden riittämätön. Saamelaiskäräjät on esittänyt määrärahaksi yli 3 miljoonaa euroa, joka mahdollistaisi mm. lapsiperheiden ja psykososiaalisten palveluiden nykyistä paremman huomioon. Suomi ei ole nostanut kyseistä määrärahaa vastaamaan saamelaisten tarpeita. Toimenpiteissä tulisi kiinnittää huomioita saamelaisnuorten, mutta yleisesti saamelaisväestön palveluiden saavutettavuuteen saamen kielillä, mutta myös Lapin hyvinvointialueen palveluverkon leikkausten muodostamiin palveluiden heikennyksiin. Lapin hyvinvointialueen roolia ja resursseja tulee lisätä vastaamaan saamelaisväestön palvelutarpeita.

Saamelaisnuorten mahdollisuus saada ehkäisy ja hedelmällisyysneuvontapalveluita tulee varmistaa. Lisäksi tulisi kiinnittää huomiota hedelmällisyysaasteiden ajantasaiseen tunnistamiseen. Saamenkielisten neuvola-palveluiden vakiinnuttaminen saamelaisten kotiseutu-alueelle on ensisijainen lähtökohta syntyvyyden tueksi. Syntyvyyden esteenä voidaan pitää erityisesti PCOS, (monirakkulainen munasarja-syndrooma) sekä endometriooasia. Nämä oireyhtymät voivat tunnistamattomina, ilman oikeaa diagnoosia, heikentää syntyvyyttä ja siirtää syntyvyyssikää. Näiden suomalaisessa terveydenhuollossa melko tunnistamattomien ja uusien aasteiden parempaan tunnistamiseen kaivataan lisäresursseja ja koulutusta. Lisäksi mm. alan yhdistysten esim. Korento, toimintaresursseja tulee vahvistaa ja turvata toimintaedellytykset.

Jotta saamelaisnuoret sekä muu saamelaisväestö voisivat saada toimenpideohjelman mukaiset toimenpiteet tarvittavan seksuaali- ja hedelmällisyystiedon lisäämiseksi, tulisi saamenkielisten sote-palveluiden rahoitusta nostaa vastaamaan sitä tarvetta, jota saamelaiskäräjät ja Lapin hyvinvointialue on esittänyt. Lisäksi tulee huomioida saamen kieli lain mukaiset velvoitteet mm. saamenkielisen tiedotusmateriaalin käännättämiseksi. Näin turvattaisiin saamelaisväestön yhdenvertaisuus tarjottavan tiedon sekä kulttuurinmukaisten palveluiden suhteen. Lisäksi saamenkielisen henkilöstön koulutusta tulee vahvistaa sekä sote-henkilöstön saamen kielen opiskelua tukea korvaamalla aikuiskoulutustuen lakkauttamisesta johtuva taloudellinen resurssivaje.

3.2 Vahvistetaan hedelmällisyysneuvontaa ja -palveluita

-

3.3 Hedelmöityshoidot

-

4.1 Tuetaan nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveyttä

Saamenlaisten psykososiaalisen tuen yksikkö Uvja

Suomen valtion ja saamelaisten välisen totuus- ja sovintokomission työn tueksi perustettu saamelaisen psykososiaalisen tuen yksikkö Uvjj – Uvjâ – Uvja on vuodesta 2022 lähtien vahvistanut saamelaisten mielenterveyspalveluita merkittävästi. Yksikkö tarjoaa psykososiaalisen tuen palvelua koltan-, inarin- ja pohjoissaamen kielillä sekä suomeksi ja sen toiminnan aikana on lisäkoulutettu saamenkieli- ja kulttuuritaitoista ammattihenkilöstöä. Palvelulle on nähty tarve myös totuus- ja sovintokomission työn ulkopuolella.

Saamelaisten henkisen hyvinvoinnin haasteisiin on viime vuosina kiinnitetty runsaasti huomiota pohjoismaisella tasolla. Taustalla ovat tiedot saamelaisten lisääntyneistä itsemurhista eri puolilla Saamenmaata. Myös Suomessa saamelaisten itsemurhat ovat avaintoimijoiden tietämyksen mukaan hälyttävällä tasolla ja selvästi yleisempiä kuin pääväestön keskuudessa. Saamelaiset ovat kokeneet syrjintää, koulukiusaamista ja väkivaltaa. Sukupolvien kokemukset luovat uhkakuvia ja lisäävät epävarmuutta hankkia omia lapsia. Monisukupolvisten traumojen purkaminen vahvistaisi saamelaisten hyvinvointia kansana.

Globaalit ilmiöt suurimpana ilmastonmuutos luo pelkoa selviytymisestä tulevaisuudessa ja elinkeinon jatkumisesta perheissä, joissa peronhoito on pääelinkeino. Ilmastonmuutoksen aiheuttamat seuraukset ja katastrofit luonnossa lisäävät myös yksilötasolla saamelaisten huolta tulevasta ja vaikuttavat saamelaiseen kulttuurin perustaan, perhesuunnitteluun sekä hyvinvointiin.

Saamelaiskäräjät on esittänyt Uvjan toiminnan vakiinnuttamista myös komission työn päättymisen jälkeen, mutta työn jatkumiselle ei ole saatu vahvistusta vuoden 2024 aikana. Vuonna 2024 myös YK:n erityisraportoija Fabián Salvioli kehotti Suomea varmistamaan, että saamelaisten psykososiaalisen tuen yksikkö perustetaan pysyväksi, itsenäiseksi yksiköksi, jolla on riittävät resurssit tarjota palveluita saamelaisten tarpeisiin koko maassa.

Tämän palvelun erillisrahoituksen ja aseman turvaaminen tulevaisuudessa on ensisijaisen tärkeää, jotta saamelaisväestölle voidaan turvata toimenpidesuunnitelmassa ehdotetut mielenterveyspalvelut ja terapiatakuun ulottaminen koskemaan myös alle 30-vuotiaita. Uvjan merkitys lakisääteisen terapiatakuun toteuttamisessa on nykytilassakin erittäin merkittävä.

4.2 Tarjotaan suosituksia nuorten aikuisten ruutuajan määrään ja laatuun

-

4.3 Tarjotaan tukea nuorten aikuisten parisuhteisiin

Parisuhde-ongelmiin ja avioero-kriiseihin tulisi luoda saamelaisiin arvoihin perustuvaa parisuhdepalveluita ja perheterapiaa. Kulttuurinmukaisten palveluiden kautta varhainen apu parisuhteen haasteisiin mahdollistaisi toimivan avun. Moni saamelainen perhe voisi hyötyä palvelusta. Saamelaisten erojen määrästä ei ole tehty selvitystä tai tutkimusta, jolloin avioeroon johtaneista avio- avoliitoista ei ole tietoa.

5.1 Nostetaan koulutustasoa ja helpotetaan opiskelun ja vanhemmuuden yhteensovittamista

-

5.2 Vahvistetaan työllisyyttä sekä tasa-arvoa ja perheystävällisyyttä työelämässä

Saamelaisnuoret joutuvat jatko-opiskeluiden vuoksi usein muuttamaan saamelaisten kotiseutualueelta esimerkiksi Rovaniemellä tai muualle kauemmas kotoa n.16-vuotiaana. Saamelaisten kotiseutualueella on mahdollista opiskella lukiossa sekä ammattikouluissa. Saamelaisnuorista usein tytöt lähtevät opiskelemaan kauemmas ja esimerkiksi pojat perinteisten elinkeinojen harjoittajajina jäävät kotiseudulle. Lasten ja nuorten siirtyminen kaupunkiin hyvin nuorina omien tukiverkostojen ja yhteisön ulottumattomiin voi vaikuttaa saamelaisnuorten hyvinvointiin negatiivisesti mm. heikentäen nuorten turvallisuuden tunnetta ja perhetaitojen kehittymistä. Kotoa tuleva hoiva ja hyvinvointi ”katkeaa” ja nuori joutuu hyvin nuorena pärjäämään ja kantamaan vastuuta elämästään. Lisäksi on havaittu syrjintäkokemusten lisääntymistä saamelaisen identiteetin vuoksi. Tällaisessa vaiheessa nuorten oma kasvu mahdolliseen tulevaan vanhemmuuteen voi jäädä vaillinaiseksi. Saamelaisnuorten perheet ja sukulaiset asuvat usein saamelaisten kotiseutualueelle. Suunnitellessa perheenlisäystä perheen turvaverkot voivatkin sijaita monien satojen kilometrien päässä, jolloin huoli pärjäämisestä lapsen kanssa voi heikentää tai siirtää perheellistymistä opintojen jälkeiseen aikaan tai asumiseen saamelaisten kotiseutualueella. Saamelaisnuorille tulisi tarjota opiskelupaikkakunnilla saamelaisen kulttuurinmukaisia tukipalveluita, joilla vahvistetaan omaa saamelaista identiteettiä ja tuetaan hyvinvointia. Saamelaisnuorten opiskelua ja eritasoisia jatko-opiskelumahdollisuuksia tulisi vahvistaa ja parantaa saamelaisten kotiseutualueella. Lisäksi tulisi vahvistaa perinteisten elinkeinojen asemaa ja taloudellista pohjaa sekä vahvistaa saamelaisten kotiseutualueen elinvoimaisuutta. Näillä keinoilla opiskelemaan muuttaneet nuoret voisivat palata tai jäädä saamelaisten kotiseutualueelle. Näillä toimenpiteillä synnyttävyyttä voitaisiin madaltaa.

6.1 Vahvistetaan odottavien vanhempien, synnyttäneiden ja vauvaperheiden tukea

Saamen kielten tilanne

Suomessa puhutaan kolmea saamen kieltä. Suomen perustuslaki takaa jokaiselle oikeuden omaan kieleen ja kulttuuriin. Saamelaisten ja romanien, kielelliset ja kulttuuriset oikeudet on suojattu perustuslaissa. Saamelaisia koskettaa laaja assimilaatiopolitiikka erilaisten valtion harjoittamien mekanismien kautta. Erityisesti saamen kielen menettäminen ja sen tuoma trauma on osaltaan heikentänyt saamen kielten puhujien määrää. Voidaan puhua kielenmenettäjien sukupolvesta. Puuttuvan äidinkielen vuoksi voi moni saamelainen kärsiä kielitraumasta ja siirtää lastentekohaaveitaan tulevaisuuteen, jossa on mahdollista opetella menetetty kieli ja siirtää se omalle lapselleen.

Saamelaisissa perheissä voi olla haaveena saada menetetty äidinkieli takaisin kielikoulutuksen avulla ennen lasten saantia. Saamen kieliä voi opiskella mm. Oulun yliopistossa sekä Inarissa. Saamelaisalueen koulutuskeskus (Sogsakk) Inarissa järjestää vuoden mittaisia intensiivisiä kielikoulutusta, jonka myötä opiskelija on mahdollista saada toimiva kielitaito pohjois-, inarin ja

koltansaamessa. Nyt tätä kielikoulutuksen saatavuutta uhkaa vuonna 2024 tehty aikuiskoulutustuen lakkautus. Saamelaisvanhemmilla ei ole nykytilassa taloudellista kannustinta opiskeluun ja näin ollen mahdollisuutta opiskella suvun menetettyä kieltä. Tarvetta olisi välittömästi laatia korvaavia mekanismeja tukemaan saamen kielten opiskelua. Saamelaiskäräjät ja muut alueen toimijat ovat laatineet asiasta vetoamuksia mm. sosiaali- ja terveysministeriöön.

6.2 Kehitetään vanhemmuuden ja arjessa jaksamisen tuen palveluita

Saamenkieliset varhaiskasvatuspalvelut ja peruskoulu

Saamenkielisiä varhaiskasvatuspalveluita järjestetään valtakunnallisesti varhaiskasvatuslain mukaisesti. Varhaiskasvatuspalveluita tarjotaan ja järjestetään lapsille äidinkielperustaisesti (varhaiskasvatuslaki) tai kielipesäpalveluna, jota kunnat voivat vapaaehtoisesti järjestää. Saamenkielistä varhaiskasvatusta järjestettiin Inarin ja Utsjoen kunnissa sekä Helsingin ja Oulun kaupungeissa. Pääasiassa palvelut sijoittuvat saamelaisten kotiseutualueelle.

Kielipesätoimintaan Saamelaiskäräjät saa valtionavustusta, jota se myöntää kielipesätoimintaa järjestäville kunnille. Kulttuuri- ja kielipesätoimintaan tarkoitettua valtionavustusta käytettiin olemassa olevan kielipesätoiminnan turvaamiseen ja kulttuuri- ja kielipesätoiminnan koordinaatiotyöhön. Kertomusvuonna 2024 Suomessa toimi yhteensä 12 kielipesäryhmää, joista yhdeksän saamelaisten kotiseutualueella ja kolme saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Kielipesistä kaksi on koltansaamenkielisiä, kolme inarinsaamenkielisiä ja seitsemän pohjoissaamenkielisiä. Huomattavaa on, että saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella on vain pohjoissaamenkielistä varhaiskasvatusta tarjolla. Tämä jättää inarin ja koltansaamelaiset varhaiskasvatuspalveluiden ulkopuolelle saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Saamelaiset vanhemmat tarvitsevat kasvatus-kumppanuutta, joka on saamenkieltä ja kulttuuria tukevaa toimintaa lasten kasvatuksessa. Tätä kasvatuskumppanuuden myötä saamelaiset perheet saisivat yhteisöllistä vertaistukea ja mallia perheitä koskeviin haasteisiin.

Saamelaisten kotiseutualueella annetaan saamenkielistä opetusta kaikissa kunnissa, Inarin kunnassa kaikilla kolmella saamen kielellä. Lisäksi saamen kielellä annetaan kielirikasteista tai kielikylypyopetusta. Oulussa ja Helsingissä tarjotaan suomi-saame-luokilla pohjoissaamenkielistä opetusta. Lukioissa saamen kieliä on voinut opiskella joko äidinkielenä, vieraana kielenä ja täydentävänä opetuksena. Saamen kielten etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen pilottihanke (www.saamenetaopetus.com) on Utsjoen kunnan ja Saamelaiskäräjien yhteistyöhanke. Kolmivuotinen pilottihanke käynnistyi syyslukukaudella 2018 ja se sai jatkorahoituksen kolmeksi vuodeksi vuonna 2023.

Lasten oikeuksien yleissopimusta valvova komitea on suositellut Suomen valtiota varmistamaan, että saamelaislapsilla, myös kotiseutualueen ulkopuolella asuvilla, on oikeus koulutukseen ja kulttuurisensitiiviseen terveydenhuoltoon omalla kielellään. Saamenkielisen harrastusmahdollisuuksien lisääminen, saamenkielisten varhaiskasvatus, opetus ja muiden palveluiden puute voivat vaikuttaa saamelaisten syntyvyyteen. Lastensaantia voidaan siirtää siihen hetkeen, jolloin muutto saamelaisten kotiseutualueelle on ajankohtainen jolloin palveluita on paremmin saatavilla. Tämä yleensä tarkoittaa muuttoa saamelaisten kotiseutualueelle vasta opiskeluiden jälkeen. Tällöin ensisynnyttäjien ikä voi nousta korkeaksi. Kielipesärahoituksen sekä saamenkielisen opetuksen pysyvien resurssien vahvistaminen saamelaisten kotiseutualueella ja

valtakunnallisesti Suomessa on yksi keino tukea ja vahvistaa saamelaisväestön syntyvyyttä ja syntyvyyskehitystä tarjoamalla kulttuurinmukaisia perhepalveluita.

7.1 Huolehditaan lapsiperheiden etuuksien riittävästä tasosta ja selvitetään taloudellisia kannustimia lapsensaannin aikaistamiseksi

Perinteiset elinkeinot ja sosiaaliturva

Saamelaiskäräjät on esittänyt huolensa siitä, että saamelaisten asemaa alkuperäiskansana ei ole huomioitu kansallisessa sosiaaliturvauudistuksessa. Asian edistämiseksi Saamelaiskäräjät tapasi toukokuussa 2024 sosiaaliturvakomitean II varapuheenjohtajan sekä sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasosen. Keskusteluissa nostettiin esiin erityisesti saamelaisia koskevan tutkitun tiedon puute sekä porohoitajien sosiaaliturva ja siihen liittyvät haasteet. Saamelaisten perinteisiksi elinkeinoiksi luetaan mm. kalastus, marjastus, metsästys, käsityöt, poronhoito jne. Näistä elinkeinoista pääelinkeinoksi on noussut poronhoito. Poronhoidon kannattavuutta ja jatkoa uhkaavat mm. ilmastonmuutoksen aiheuttamat ongelmat, lisääntyvä kaivostoiminta, hakkuut jne. Näiden haasteiden valossa moni nuori poronhoitaja voi kokea oman tulevaisuutensa ja toimeentulonsa vaikeaksi. Nämä elinkeinoihin kohdistuvat haasteet voivat negatiivisesti saamelaisten syntyvyyteen. Elinkeinojen vaikea tilanne voi käytännössä vaikuttaa ja siirtää lastensaantia.

Poronomistajat eivät kuulu maatalousyrittäjien lomituspalvelulain (1231/1996) mukaan lomituspalvelujen piiriin. Heille korvataan kuitenkin kustannuksia heidän itse järjestämästään sijaisavusta poronhoitajien sijaisavusta annetun lain mukaan (1238/2014). Saamelaiskäräjät on useaan otteeseen todennut nykyisen lainsäädännön poronhoitajien sijaisavusta (1238/2014) heikentävän yhdenvertaisuuden toteutumismahdollisuuksia. Poronhoitajalle tulee turvata oikeus sijaisapulomitukseen vuosilomatilanteessa, kuntoutusta ja työkykyä ylläpitävää toimintaa varten, sairaan lapsen hoitoa varten, raskautta, synnytystä sekä vanhempainvapaata, lapsen ja adoptiolapsen hoitoa varten, alle kolmevuotiaan lapsen hoitoa varten sekä varusmiespalveluksen tai siviilipalveluksen suorittamista varten.

Tämä poronhoitajia syrjivä laki tulisi uudistaa mitä pikimmin. Sijaisapulaissa olevan rajauksen myötä Melan poronhoitajille maksamaa sijaiskorvausta ei voi saada perhevapaiden vuoksi. Tämä asettaa poronhoidosta elinkeinonsa saavat hyvin epäyhdenvertaiseen asemaan. Tämä epäyhdenvertainen lainkohta tulisi korjata välittömästi tukemaan poronhoitajien oikeutta perhevapaisiin. Poronhoitajaperheille tulisi räätälöidä erilaisia perhepalveluita tukemaan ja turvaamaan poronhoitajaperheiden arjessa jaksamisen keinoja.

Perhe-elämän erityisesti haastavat nivelvaiheet saamelaisperheissä tulisi tarkemmin huomioida ja pyrkiä ennakoimaan lisäämällä resursseja. Erityisesti synnyttäminen Lapin hyvinvointialueella on monille saamelaisperheille haasteellista. Mahdollista synnytyspelkoa ja haasteellisuutta lisää saamelaisten kotiseutualueen ja Rovaniemellä sijaitsevan synnytyssairaalan välinen pitkä välimatka (300-400km). Synnytyspaikkakunnalla siirtyminen ja asuminen ennen synnytystä on kallista johtuen Rovaniemen matkailusta johtuvasta kalliista hintatasosta. Kelan maksamaa majoituskorvausta tulisi nostaa huomattavasti korvaamaan käytännössä syntyvät majoituskulut. Lisäksi tulisi korvata synnytyksestä perheille aiheutuvat lastenhoitokulut.

7.2 Seurataan ja kehitetään perhevapaiden ja lastenhoidon tukien järjestelmää

-

8 Muut huomiot ja mahdolliset ehdotukset lapsitoiveiden tukemiseksi ja syntyvyyden kohentamiseksi

Saamelaiskäräjät kiittää mahdollisuudesta etäpuheenvuoroon. Saamelaiskäräjät on toivonut yhteistyötä tässä tärkeässä työssä, joka vaikuttaa myös saamelaisten elinvoimaisuuteen ja tulevaisuuteen alkuperäiskansana. Samaan aikaan ehdotettujen toimenpiteiden ulkopuolelle näyttää kuitenkin jäävän osa Suomen kansalaisista erityisesti Euroopan unionin ainoa alkuperäiskansa saamelaiset.

Laaditun asiantuntijaraportin esille nostamat syntyvyysaasteet ja sen pohjalta laaditut toimenpide-ehdotukset voivat koskettaa myös saamelaisia suomen kansalaisina, mutta työ tai työlle laadittu tutkimustausta ei erikseen ole huomioinut saamelaisten väestöllistä tilannetta mm. perinteisten elinkeinojen, saamen kielten, saamelaisnuorison, saamenkielisten sote-palveluiden tai saamenkielisten varhaiskasvatus ja peruskouluopetuksen tilannetta ja niiden vaikutusta syntyvyyteen.

Työn tueksi laaditussa asiantuntijaraportissa esille nostetut toimet kuten panostus varhaiskasvatukseen, riittävän pitkiin perhevapaisiin ja lapsiperheiden tulosiirtoihin voisivat edistää korkeampaa syntyvyyttä myös saamelaisten kohdalla, jos se tehdään saamelaisten tarpeet ja kulttuuri ja elinkeinot huomioiden. Tätä näkökulmaa ei valitettavasti vielä ole kuitenkaan huomioitu selvityksessä eikä työryhmän toimenpidemuistiossa. Kaikissa selvityksessä esiin tulleissa toimenpide-ehdotuksissa on myös mahdollisuus huomioida saamelainen väestö. Toki toimenpiteet voivat olla toisenlaisia mitä julkaistussa selvityksessä esitetään. Mutta näistä aiheista toivoisimme yhteistä keskustelua.

Saamelaiskäräjät kiinnittää huomiota tilanteeseen, jossa Suomen saamelaisten väestökohtaisesta tilanteesta on verrattain vähän tietoa tarjolla. Suomesta puuttuu selkeä tutkittu tieto saamelaisten hyvinvoinnista ja väestöllisestä tilanteesta, jotka voivat vaikuttaa myös syntyvyyteen. Vaikka tilastotieto saamelaisista puuttuu, on tiedossa, että haasteet koskevat myös saamelaisväestöä. Tilanne saamelaisten kohdalla voi olla huolestuttava ja saamelaisten tilanteeseen olisi hyvä kiinnittää erityisesti huomiota, kun laaditaan koko väestöä koskettavia ohjelmia ja tukitoimia.

Saamelaiskäräjät toivookin, että saamelaisia varten perustetaan oma työryhmä edistämään saamelaisväestöä koskevia tietopohjaa ja niihin perustuvia syntyvyyttä vahvistavia toimenpiteitä.

Lehtola-Kosonen Riitta
Saamelaiskäräjät - Sosiaali- ja terveyssihteeri